

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.5.5](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.5.5)

УДК 658:330.1

*I. А. Ажаман,
д. е. н., доцент, зав. кафедри менеджменту і маркетингу,
Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса
ORCID: 0000-0002-0245-1652*

*О. І. Жидков,
аспірант кафедри менеджменту і маркетингу,
Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса
ORCID: 0000-0003-1876-874X*

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СЕРВІСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

*I. Azhaman
Doctor of Science in Economics, Associate professor,
Head of the Department of Management and Marketing,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture, Odessa
O. Zhydkov
Postgraduate at the Department of Management and Marketing,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture, Odessa*

METHODICAL APPROACHES TO ASSESSING THE LEVEL OF DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC POTENTIAL OF A SERVICE ENTERPRISE

Обґрунтовано актуальність проведення досліджень, що зумовлюються сукупністю змін у зовнішньому середовищі діяльності сервісних підприємств, які визначають необхідність до систематичної оцінки рівня розвитку економічного потенціалу підприємства з метою визначення його відповідності до цілей підприємства, здатності до забезпечення адаптивності новим умовам, гнучкості та стабільного росту.

Досліджені сучасні підходи до оцінки економічного потенціалу підприємства. Запропоновано також використовувати наступні підходи: результативний – передбачає оцінку сервісного підприємства за ефективністю його діяльності, ступенем досягнення цілей, рівнем задоволення потреб споживачів, частотою повторного надання послуг (питома вага постійних клієнтів); факторний (кореляційно-регресивний) – базується на оцінці впливу окремих факторів та виявляються ті, що в найбільшій мірі впливають на спроможність досягнення цілей сервісного підприємства; експертно-рейтинговий – передбачає формування рейтингу підприємства на основі комплексної оцінки експерта, яка враховує вагу кожного показника для оцінки сукупного економічного потенціалу; аналоговий - пропонується оцінку економічного потенціалу проводити в порівнянні з основними конкурентами.

Оцінку економічного потенціалу сервісного підприємства запропоновано проводити з урахуванням таких принципів як : системність, варіативність, оптимальність, комплексність, адекватність, ефективність.

Враховуючи узагальнення щодо підходів та методів оцінки економічного потенціалу сервісного підприємства розроблено та запропоновано етапи проведення такої оцінки. Згідно пропозицій, оцінка економічного потенціалу сервісного підприємства є циклічним процесом, що складається з визначеного переліку операцій.

The urgency of conducting researches, which is determined by a set of changes in the external environment of service companies, is substantiated, which determine the necessity to systematically assess the level of development of the economic potential of the enterprise in order to determine its conformity with the objectives of the enterprise, the ability to ensure adaptability to new conditions, flexibility and stable growth.

The modern approaches to the estimation of the economic potential of the enterprise are investigated. It is also proposed to use the following approaches: effective - provides an assessment of the service company on the effectiveness of its activities, the degree of achievement of goals, the level of satisfaction of consumers, the frequency of re-provision of services; factor-based - is based on the assessment of the impact of individual factors and the ones that most affect the ability to achieve the goals of the service company; expert rating - involves the formation of a company rating based on a comprehensive expert assessment that takes into account the weight of each indicator for the assessment of aggregate economic potential; analogue - it is proposed to evaluate the economic potential compared with the main competitors.

The assessment of the economic potential of a service enterprise is proposed to be based on the following principles: systemic, variability, optimality, complexity, adequacy, and efficiency.

Taking into account the generalization of approaches and methods of estimating the economic potential of a service enterprise, the stages of conducting such an assessment have been developed and proposed. These steps include the following: defining the purpose and objectives of the assessment; determine the conditions for conducting an assessment of the potential; definition of the main approach (approaches) to the assessment of the potential of the enterprise; formation of a system of indicators for the assessment of the potential of the enterprise; data collection, database formation for economic evaluation of enterprise potential; assessment of the level of development of the economic potential of the enterprise, interpretation of the results, preparation of a report on the results of the evaluation; use of the obtained results; decision-making on the organization of the activity of the service company, taking into account the results of the assessment aimed at achieving the specified goals; designing and adopting strategic decisions regarding the further formation and development of the economic potential of the enterprise; control over implementation of decisions in practice. According to the proposals, the assessment of the economic potential of a service company is a cyclical process, consisting of a definite list of operations.

Ключові слова: економічний потенціал; підприємство; підходи; оцінювання; принципи; процес оцінки; рівень.

Keywords: economic potential; enterprise; approaches; evaluation; principles; evaluation process; level of development.

Постановка проблеми. Зміни в зовнішньому середовищі підприємства, що пов'язані з економічною, політико-правовою, зовнішньоекономічною трансформацією в країні, розвиток науки і техніки, діяльністю конкурентів, партнерів, посередницьких суб'єктів, зміни споживчих уподобань а також прийняття управлінських рішень всередині сервісного підприємства формують необхідність до систематичної оцінки рівня розвитку економічного потенціалу підприємства з метою визначення його відповідності до цілей підприємства, здатності до забезпечення адаптивності новим умовам, гнучкості та стабільного росту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій щодо оцінки економічного потенціалу підприємства виявило наявність різноманітних підходів до неї. Питання оцінювання потенціалу досліджені в роботах Сабадір'єва

А.Л., Бабія О.М., Куклінова Т.В., Салавеліс Д.С., Турило А. А, Маслак О.І., Безручко О.О. та інших. Проте різноманітність існуючих підходів визначає потребу їх узагальнення та доповнення, враховуючи особливості діяльності сервісних підприємств.

Формулювання цілей статті. Метою наукового дослідження є узагальнення методичних підходів до оцінювання рівня розвитку економічного потенціалу сервісного підприємства, а також визначення основних етапів процесу його оцінки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження економічної літератури щодо оцінки економічного потенціалу підприємства виявило наявність різноманітних підходів до неї. Їх систематизація та узагальнення наведено в таблиці 1.

Таблиця 1.
Сучасні підходи до оцінки економічного потенціалу підприємства

Автор	Підходи до оцінки	Опис підходу
Сабадирьова А.Л., Бабій О.М., Куклінова Т.В., Салавеліс Д.С. [1]	Системний	Оцінка всіх його компонентів у взаємозв'язку з зовнішнім середовищем
	Відтворювальний	Ураховується відновлення виробництва в умовах ринку
	Функціональний	Визначається вартість функцій, що потрібно виконувати
	Вартісний	Виконується відображення вартості потенціалу у ймовірній сумі грошей
	Ресурсний	Ураховуються можливості всіх ресурсів на формування і мобілізацію потенціалу
	Інституціональний	Використовується інституціональний механізм ринкових відносин
	Нормативний (Індикативний)	Розраховується відхилення фактичного значення від нормативного
	Оптимізаційний	Виконується оцінка оптимального потенціалу підприємства
	Ринковий	Суб'єкти ринкових відносин оцінюють його рівень на засадах ринкового попиту та ринкових пропозицій з урахуванням накопиченого досвіду
	Ексклюзивний	Враховуються унікальні властивості, що зберігають монопольне положення за видами діяльності.
	Віртуальний	Оцінюються можливості інтернет-ресурсів, що використовує підприємство в глобальному просторі без прямих контактів з замовниками
	Комплексний	Оцінюється на засадах економічних, правових, технічних, організаційних, соціальних та екологічних факторів
Турило А. А. [2]	Системний	Включає: 1. Виробничий. 2. Економічний. 3. Ринковий. 4. Кадровий, маркетинговий. 5. Інтелектуальний. 6. Інформаційний. 7. Інноваційний тощо.
Маслак О.І., Безручко О.О. [3]	Синергетичний	Визначення набору показників, що відображають основні складові економічного потенціалу (виробничо-технічна, трудова, маркетингова, фінансова, санаційна, стратегічна, організаційно-управлінська)
Рзаєва Т. Г. [4]	Економічний	Дослідження за показниками результативності функціонування підприємства. Визначається ефективність діяльності підприємства
	Інформаційний	Дослідження за показниками адаптації діяльності до середовища господарювання
Пропозиції автора	Результативний	Оцінка сервісного підприємства за ефективністю його діяльності, ступенем досягнення цілей, рівнем задоволення потреб споживачів, частотою повторного надання послуг (питома вага постійних клієнтів)
	Факторний (кореляційно-регресивний)	Оцінюється вплив окремих факторів та виявляються ті, що в найбільшій мірі впливають на спроможність досягнення цілей сервісного підприємства
	Експертно-рейтинговий	Формування рейтингу підприємства на основі

		комплексної оцінки експерта, яка враховує вагу кожного показника для оцінки сукупного економічного потенціалу
	Аналоговий	Оцінка економічного потенціалу в порівнянні з основними конкурентами

** узагальнено автором*

Дані таблиці підтверджують різноманітність підходів до оцінки економічного потенціалу. Проте, вибір того чи іншого підходу для оцінки економічного потенціалу сервісного підприємства повинен враховувати його галузеві особливості, спосіб проведення оцінки (власними силами чи з залученням експертів), ступінь доступності достовірної і оперативної інформації, а також фінансові витрати, передбачені на проведення оцінки.

Оцінку економічного потенціалу сервісного підприємства доцільно проводити з урахуванням таких принципів як:

- системність – економічний потенціал сервісного підприємства розглядається як складна система, що складається з сукупності підсистем нижчого рівня;
- варіативність – передбачає різноманітність методів, які можуть бути використані для оцінки елементів системи економічного потенціалу сервісного підприємства;
- оптимальність – вибір найбільш оптимальних методів, які можуть бути використані при оцінці економічного потенціалу сервісного підприємства;
- комплексність – комплексне врахування факторів, які впливають на економічний потенціал;
- адекватність – оцінка потенціалу повинна проводитися з використанням оперативної та достовірної інформації про стан зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства;
- ефективність – витрати на проведення досліджень повинні бути меншими в порівнянні з економічним ефектом від оцінки.

Проаналізувавши наукові роботи стосовно методів оцінки економічного потенціалу підприємства було виділено наступні їх групи [5-10]:

- за рівнем специфікації – загальні (аналізу і синтезу, абстрагування, статистичні, експертні оцінки) і спеціальні;
 - за напрямом формування інформаційної бази – критеріальні і експертні;
 - за способом відображення результатів – графічні, математичні, методи логічного аналізу;
 - за способом виконання – індикаторні та матричні;
 - за необхідні врахування динаміки процесів – статистичні і методи стратегічного аналізу.
- Зазначені групи методів пропонується доповнити наступними:

- за спрямованістю – методи оцінки зовнішнього середовища та методи оцінки внутрішнього середовища підприємства;
- за галузевими особливостями – методи для оцінки підприємств в сфері виробництва продукції та методи оцінки підприємств сфери послуг.
- Методи прямої оцінки і методи непрямої оцінки; кількісні та якісні.

Враховуючи узагальнення щодо підходів та методів оцінки економічного потенціалу сервісного підприємства було розроблено та запропоновано етапи проведення такої оцінки – рисунок 1.

Згідно пропозицій оцінка економічного потенціалу сервісного підприємства є циклічним процесом, що складається з переліку операцій. Першим кроком для оцінки потенціалу визначено – формування цілей та задач оцінки, щ дозволить в подальшому сформувані систему відповідних показників, здатних забезпечити отримання очікуваних даних. Вагомими кроком є визначення умов оцінки, що передбачає вирішення питань стосовно кадрового забезпечення проведення оцінки, її фінансування, ступеню використання програмного забезпечення, переліку методів для оцінки.

Рисунок 1. Етапи процесу оцінки рівня розвитку економічного потенціалу сервісного підприємства

Наступним кроком визначення основного підходу до оцінки економічного потенціалу підприємства. Так, за умови залучення експертів на сервісному підприємстві доцільним є використання експертного підходу, в рамках якого оцінюються всі складові локальні потенціали та визначається вага кожного з них. Доцільним для сервісного підприємства є також комплексних та системний підходи, що дає можливість отримати найбільш повний результат щодо здатностей та можливостей підприємства у досягнення визначених цілей.

Формування системи показників пропонується проводити відповідно до визначених класифікаційних груп. На основі результатів оцінки приймаються стратегічні рішення стосовно подальшого розвитку підприємства та його потенціалу.

Висновки. Досліджені сучасні підходи до оцінки економічного потенціалу підприємства. Запропоновано також використовувати наступні підходи: результативний – передбачає оцінку сервісного

підприємства за ефективністю його діяльності, ступенем досягнення цілей, рівнем задоволення потреб споживачів, частотою повторного надання послуг (питома вага постійних клієнтів); факторний (кореляційно-регресивний) – базується на оцінці впливу окремих факторів та виявляються ті, що в найбільшій мірі впливають на спроможність досягнення цілей сервісного підприємства; експертно-рейтинговий – передбачає формування рейтингу підприємства на основі комплексної оцінки експерта, яка враховує вагу кожного показника для оцінки сукупного економічного потенціалу; аналоговий - пропонується оцінку економічного потенціалу проводити в порівнянні з основними конкурентами.

Оцінку економічного потенціалу сервісного підприємства запропоновано проводити з урахуванням таких принципів як : системність, варіативність, оптимальність, комплексність, адекватність, ефективність. Враховуючи узагальнення щодо підходів та методів оцінки економічного потенціалу сервісного підприємства розроблено та запропоновано етапи проведення оцінки.

Література.

1. Сабадирьова А.Л. Потенціал і розвиток підприємства / А.Л. Сабадирьова, О.М. Бабій, Т.В. Куклінова, Д.Є. Салавеліс: Навчальний посібник. – Одеса: ОНЕУ, ротاپринт, 2013. – 343 с.
2. Турило А. А. Потенціал підприємства: сутність та методологічні підходи до визначення / А. А. Турило // Економічний вісник. - 2014. - №3 - С. 65-71
3. Маслак О.І. Особливості оцінювання економічного потенціалу підприємства в умовах циклічних коливань / О.І. Маслак, О.О. Безручко // Вісник соціально-економічних досліджень – 2013. - Випуск 1 (48) - С.121-127
4. Рзаєва Т. Г. Підходи до оцінки потенціалу підприємства: їх переваги та недоліки / Т. Г. Рзаєва // Вісник Хмельницького національного університету – 2014. - № 3. - Т. 3 - С 150-155
5. Бачевський Б.Є. Потенціал і розвиток підприємства: [навч.посіб.] /Бачевський Б.Є, Заблodsка І.В., Решетняк О.О. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 400 с.
6. Гавва В.Н. Потенціал підприємства: формування та оцінювання: [навч. посіб.] / В.Н. Гавва, Е.А. Божко – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 224 с.
7. Глухарев С.М. Економічна діагностика: [конспект лекцій з курсу для студентів 5 курсу денної і 6 курсу заочної форм навчання спеціальності 7.050107, 8.050107 – «Економіка підприємства»] / укл. С.М. Глухарев. – Харків: ХНАМГ, 2008. – 118 с.
8. Калінеску Т.В. Стратегічний потенціал підприємства: формування та розвиток: моногр. / Т.В. Калінеску, Ю.А. Романовська, О.Д. Кирилов. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2007. – 272 с.
9. Ажаман І. А. Економічний потенціал будівельного підприємства – сутність та підходи до визначення / І. А. Ажаман, В. С. Дога, О. І. Жидков // Економіка та управління: сучасний стан і перспективи розвитку: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції – Одеса: ОДАБА, 2017. – С. 283-286.
10. Шкроміда Н. Я. Комплексна оцінка економічного потенціалу суб'єктів господарювання / Н. Я. Шкроміда. // Економічний аналіз : Зб. наук праць. – Тернопіль : Економічна думка. Тернопіль : ТНУ, 2011 – Вип.9, ч.1. – С. 383–386.

References.

1. Sabadyrova, A.L. Babii, O.M. Kuklinova, T.V. and Salavelis, D.Ye. (2013), *Potentsial i rozvytok pidpryemstva* [Potential and development of enterprise], ONEU, rotaprynt, Odesa, Ukraine, P. 343.
2. Turylo, A. A. (2014), "Potential of an enterprise: the essence and methodological approaches to the definition", *Ekonomichnyi visnyk*, vol. 3, pp. 65-71.
3. Maslak, O.I. and Bezruchko, O.O. (2013), "Features of estimation of economic potential of an enterprise in the conditions of cyclic oscillations", *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, vol. 1(48), pp.121-127.
4. Rzaieva, T. H. (2014), "Approaches to the assessment of the potential of an enterprise: their advantages and disadvantages", *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, issue 3, vol. 3, pp 150-155.
5. Bachevskiy, B.Ye. Zablodska, I.V. and Reshetniak, O.O. (2009), *Potentsial i rozvytok pidpryemstva* [Potential and development of the enterprise], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine, P.400.
6. Havva, V.N. and Bozhko, E.A. (2004), *Potentsial pidpryemstva: formuvannia ta otsiniuvannia* [Potential of the enterprise: formation and evaluation], Tsentr navchalnoi literatury, Kyiv, Ukraine, P.224.
7. Hlukhariev, S.M. (2008), *Ekonomichna diahnostyka: [konspekt lektsii z kursu dlia studentiv 5 kursu dennoi i 6 kursu zaочної form navchannia spetsialnosti 7.050107, 8.050107 – «Ekonomika pidpryemstva»]* [Economic diagnostics: [summary of lectures on the course for students of the 5th year of the day and 6 courses of correspondence forms of study specialty 7.050107, 8.050107 - "Enterprise Economics"]], KhNAMH, Kharkiv, Ukraine, P.118.
8. Kalinesku, T.V. Romanovska, Yu.A. and Kyrlyov, O.D. (2007), *Stratehichnyi potentsial pidpryemstva: formuvannia ta rozvytok* [Strategic potential of the enterprise: formation and development], Vyd-vo SNU im. V. Dalia, Luhansk, Ukraine, P. 272.
9. Azhaman, I. A. Doha, V. S. and Zhydkov, O. I. (2017), "Economic potential of a construction company - the essence and approaches to the definition", *Materialy III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Materials of the III International scientific and practical conference], *Ekonomika ta upravlinnia: suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku* [Economy and management: the current state and prospects of development], ODABA, Odesa, Ukraine, pp. 283-286.

10. Shkromida, N. Ya. (2011), "Comprehensive assessment of economic potential of economic entities", *Ekonomichnyi analiz: Zb. nauk prats*, vol.9, part.1, Ternopil, Ukraine, pp. 383–386.

Стаття надійшла до редакції 07.05.2019 р.